

Zbirka neumnosti in prejetih idej o ženskah

V zbirki predstavljamo primere iz doslej zbranega gradiva. Zbirko bi lahko dopolnjevali vsak dan, na njeni osnovi pa vsem, ki jih samoumevnost, neumnost in nizkotnost mišljenja motijo, tako kot Foucault položili v roke zemljevide, ki kažejo investicije oblastnih razmerij in možnosti odpora, ter pozvali k skupnemu projektu zbiranja in upiranja. Geslo razsvetljenstva je bilo *Drzni si vedeti!*; danes ga lahko razumemo kot spodbudo za spopad z neumnostjo kot nasprotnico mišljenja in znamenjem nizkotnosti, ki najeda razum ter je povezana z dominacijo in podrejanjem.

Filozofi so, kot poudarja Gilles Deleuze, neumnosti škodovali; temu je namenjeno tudi naše zbiranje, ki nagovarja k iskanju mesta, na katerem ne bomo več tako zelo podrejeni, ne na tak način, ne od njih, kot je zapisal Michel Foucault ob vprašanju *Kaj je kritika?* Nekateri primeri prihajajo iz vsakdanjika, drugi iz študijskih in strokovnih virov, tretji iz medijev in še od kod, vsem pa je skupno, da se v njih kažeta pretirana obeleženost in »obteženost« ženskega spola, kar je vredno izpostaviti in poskušati spremeniti (glej predhodno besedilo).

DRUŽINA

Geslo »Družina« v Slovarju slovenskega knjižnega jezika

»1. zakonski par z otroki ali brez njih; ta družina stanuje v našem bloku, vsa družina je bila zbrana okrog mize; kmečka družina; biti iz dobre, poštene, premožne družine; šestčlanska družina; [...]«.

Komentar

Slovarska definicija je pomembna, saj pomeni jezikovno normo, toda prek rabe določene besede lahko reproducira sprejeto idejo, ki je vanjo vpisana. Slovarska definicija besede družina pozablja na realni obstoj različnih tipov družine, kot so, denimo, družine izvenzakonske skupnosti, enostarševske družine, isto- in raznospolne družine, razširjene družine in druge.

Takšna slovarska definicija lahko latentno pripomore k reprodukciji ideala družine in njene normativne podobe, ki tako, kot je opisana, glede na dostopne podatke Statističnega urada Slovenije za leto 2018 niti ni prevladujoča. Ne samo, da takšna definicija družine prikriva obstoj različnosti družinskega življenja, pač pa vse družine, ki se v definiciji ne prepoznajo, postavlja na mesto, s katerega se same ali pa jih lahko drugi vidijo kot »neprave« družine, ki ne sledijo modelu »oče, mama in jaz« ter so lahko kot take tarča stigmatizacije. Izhajajoč iz tega menim, da bi bilo to slovarsko geslo nujno napisati na novo, in sicer z upoštevanjem realno obstoječe raznolikosti družinskega življenja v našem prostoru in s tem povezane jezikovne rabe.

Pripravila: Mojca Lukan

FEMINIZEM

Geslo »Feminizem« v Slovarju slovenskega knjižnega jezika

»1. v meščanski družbi gibanje žensk za enakopravnost z moškimi: pospeševanje feminizma; 2. pojavljanje ženskih značilnosti, lastnosti pri moškem: feminizem pri evnuhih.«

Komentar

Takšna definicija feminizma je problematična z več zornih kotov. Najprej se zastavlja vprašanje, zakaj je gibanje umeščeno »v meščansko družbo« in ali ni to povezano z obdobjem t. i. feminističnega socializma, v katerem sta »žensko vprašanje« in feminizem v okvirih takratnega razumevanja marksizma veljala za odvečna, ker se bo problem razrešil z osvoboditvijo človeka nasploh. Danes je feminizem še kaj drugega kot »gibanje žensk za enakopravnost z moškimi«, zato bi bilo vredno pregledati nekatere novejšje vire oziroma jezikovne rabe, namesto da iz izdaje v izdajo preprosto prepisujejo domala nespremenjeno ali kako drugače specifično obarvano slovarsko geslo.

»Feminizem pri evnuhih« kot drugi pomen slovarske definicije besede »feminizem« prihaja iz sorazmerno oddaljenega horizonta umevanja, če ni celo postranskega pomena. Videti je, da gre za specifično zamejeno, dokaj verjetno pa tudi za zelo redko jezikovno rabo. Zato bi bilo vredno preveriti, ali, kje in v kakšnem kontekstu je sploh v rabi. V srbskem slovarju je na primer slovarska definicija besede »feminizam« podobna slovenski, toda na mesto »evnuhov« so postavljeni »homoseksualci«.

Videti je, da beseda »feminizem« glede na slovarsko definicijo pomeni nekaj slabega: vnete feministke, nadležne sufražetke, feministične upornice

brez razloga. Drugače je le v krogih tistih, ki se razglašajo za feministke ali feministe. Vendar pa kljub mnogoštevilnosti feministov, tako v novejši zgodovini kot v našem času, v *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* ne najdejo svojega mesta. V *Slovarju* so s feminizmom povezane samo ženske, medtem ko v nasprotju s številnimi drugimi gesli tu ni navedena oblika za moški spol. Videti je celo, da je lahko feminizem pri moških samo evnuški, kastriran in pohabljen.

Pripravila: Eva D. Bahovec

FORMULA 1

»Formula 1 mora biti glasna, umazana in nekorektna.«

»Osnovni koncept tega športa je, da je nevaren, in vsi morajo to vzeti v zakup. To privlači tudi gledalce, je pa svet takšen, da je to težko na glas izreči.«

»Zdaj vlada še ta histerija okrog elektromobilnosti. To prenašati v motošport je, tako vsaj mislim, zgrešeno. Da ne bo pomote: povsem v redu je za neko občinstvo, da obstaja e-formula, ampak, to nenehno trdim, formula ena mora biti glasna, umazana in nekorektna.«

»Živimo v takšnem svetu [...]. Poglejte vendar vse sorte neumnosti, kampanje #metoo [...].«

[O pomanjkljivo oblečenih dekletih na dirkalni stezi, ki ne bodo več prisotna na dirkah.] »Popolna neumnost. To je bil sestavni del motošporta, povsem neškodljiv. Vsi so v tem uživali in ni bilo razloga za ukinitve. To so stvari, ki ne pripomorejo k reševanju težav v formuli ena.«

Vir: Intervju s športnim novinarjem Miranom Ališičem na RTV SLO, 20. marec 2018. Dostopno na: <http://www.rtv slo.si/sport/formula-1/formula-mora-biti-glasna-umazana-in-nekorektna/448948> (22. oktober 2020).

Komentar

Gre za intervju o novi sezoni Formule 1. Gospod Ališič začne s kritiko prizadevanj za okolju prijaznejši in varnejši šport; že takoj je prisotno zagovarjanje tradicije brez pripravljenosti na razmislek o njenih neracionalnih načelih in idejah. S performativno resignacijo nadaljuje, da je ukinitve pomanjkljivo oblečenih poklicnih navijačic na dirkah posledica »sveta, v katerem živimo«, in »neumnosti«, kot je kampanja #metoo; doda še, da so »vsi« uživali ob lepih dekletih. Izjava hkrati posredno izključuje ženske in potrjuje celostno moškost tega športa tako pri voznikih kot pri navijačih.

Linija sklepanja, ki jo uporablja gospod Ališič, je videti kot reakcionarno obupavanje nad izgubo dobrih starih časov, ki naj bi jih povozile neumne nove ideje; ironično je, da je ravno nereflektirano sprejemanje takšnih idej ena od definicij neumnosti, ki jo poskuša napadati. Ozadje avtomobilističnega športa oziroma sprememb v njem je povsem postranskega pomena; namigovanje na degeneracijo sodobne samozvane kulture, ki naj bi jo povzročali feminizem in protikapitalistična gibanja ter vsakršna prizadevanja za opolnomočenje zatiranih skupin, pa je videti še bolj problematično. Pri takem razmišljanju je vsakršno upanje na dejanske premike glede položaja žensk v skrajno seksističnih športih, kot je v tem primeru Formula 1, še zelo daleč.

Ošvrk gibanja *#metoo* je povsem nizkoten dodatek, ki je videti nepotreben celo po Ališičevi lastni logiki. Uveljavljeno prepričanje, da ženske niso sposobne upravljati strojev ali da so v tem slabše od moških, je morda še vedno smešno, toda v tem primeru se razgrne njegovo zaskrbljujoče ozadje zanikanja realnih problemov, s katerimi se spopada feminizem.

Pripravila: Dali Regent

GENETIKA IN GINEKOLOGIJA

Ali je ženska človek?

Kot otroci smo naravnost oboževali *Butalce* Frana Milčinskega. Ob opisu grozanskega razbojnika Cefizlja, ki da je zadušil že sedem ljudi in tri ženske, nas je zadelo: Ali ženska ni človek? Sveti Tomaž Akvinski je menil, da je ženska glede na prvega človeka nekaj nepopolnega. Torej: ali je ženska človek?

Poglejmo, kaj pravi genetika. Zarodek do 7. tedna starosti še ni definiran niti kot ženska niti kot moški. (Kaj ko bi mu rekli zarodkinja, saj je osnova ženska?) Šele z delovanjem kromosoma Y se v 8. tednu začne razvijati v moško smer, ki jo v 9. tednu potrди pojav testosterona in pogojuje razvoj sekundarnih moških znakov. Če torej na zarodek ne delujejo kromosom Y in moški hormoni, se rodi deklica. A delovanje ovarijev in s tem hormonov se začne šele v puberteti.

Torej že imamo odgovor. Do pubertete bi lahko rekli, da je ženska človek, ker je še ne določajo hormoni. To lahko pravzaprav zaznamo ob poimenovanju z moškim spolom: na primer zarodek (ne zarodkinja), dete (ne detinja), dojenček (ne dojenčica) ipd.

Komentar

Kako hormoni vodijo žensko skozi življenje? Pravijo, da začno dekleta zaradi pubertete v šoli popuščati in zaostajati za dečki, pred katerimi so do

takrat vodile. Še huje naj bi bilo, ko začno tekati za Adamom, kot bi iskale svojo izgubljeno polovico: največja sreča naj bi jim bila spraviti ga pred oltar, mu služiti in roditi otroka. Vprašajmo se, ali je to znak, da je ženska človek – misleče bitje? No, morda to postane, če rodi dečka, ker ji to bitje, ki raste v njej, vsaj delno da pravico do tega imena. Kaj pa, če rodi same deklice? Jah, v tem primeru pa jo bo mož pripeljal na kliniko za zdravljenje neplodnosti, da popravijo to napako.

Ne vemo, ali smo na podlagi teh dejstev kaj ugotovili. Pa gremo dalje. Nastopi – hvala Bogu – mena. Nič več vpliva hormonov, nič več PMS, tj. predmenstrualnega sindroma (kratica MCD, »menstruation connected disease«, je že rezervirana za bolezen norih krav, »mad cow disease«), sicer prehodno še oblivanja, vročinski valovi. (Ne bojte se, zaradi teh vročinskih valov se zemlja ne segreva.) Gre na boljše, estrogen upada, pojavlja se relativno več androgenov; tako nastaja moškinja z brki in brado. Nekateri narodi, na primer v Indiji, ji priznajo, da lahko v tem obdobju sede v moško družbo.

Ali smo odgovorili na naše vprašanje – ali je ženska človek, in če ni, ali je to vsaj deloma, občasno? Priznati moramo, da na to vprašanje žal nimamo odgovora. Morda pa bi ga našli v ljudskih modrostih: »Baba je žaba in žaba ni člov'k.« Pa malo blažja trditev: »Baba je tolk člouk, kukr je kura 'tič.«

Pravzaprav pa je ženska človek, iz katerega lahko nastane moški (človek?).

Pripravila: Alenka Pretnar Darovec

GOSPODINJSKA OPRAVILA

»Matej mi z veseljem prepusti gospodinjska opravila.«

»Neka anketa je pokazala, da Slovenci med vsemi evropskimi moškimi opravijo največ gospodinjskih del. Kako je s tem pri gospodu Toninu? Pri katerem gospodinjskem opravilu je najbolj spreten?«

»Matej za gospodinjska opravila nima veliko časa. Včasih mi ob sobotah pomaga pospraviti stanovanje, in kadar uspe, sodeluje pri pripravi kosila. Drugače pa gospodinjska opravila z veseljem prepusti meni (smeh).«

Vir: Intervju z Marjeto Tonin, ženo politika Mateja Tonina, »Matej mi z veseljem prepusti gospodinjska opravila.« Dostopno na: <https://www.vecer.com/marjeta-tonin-matej-mi-z-veseljem-prepusti-gospodinjska-opravila-648961> (22. oktober 2020).

Komentar

Reproduktivno delo je tisto, ki je navadno neplačano in tradicionalno v domeni žensk. Raziskovati so ga začeli že v 60. in 70. letih prejšnjega stoletja, pa vendar se zdi, da se od takrat ni veliko spremenilo. Reprodukativno delo oziroma delo v gospodinjstvu pogosteje opravljajo ženske kot moški. Četudi je, vsaj v našem prostoru, večina žensk delovno aktivnih, ob službi oziroma zaposlitvi še vedno opravljajo tudi to, povečini nevidno delo, ki poleg fizičnega vključuje tudi emocionalni vidik. V svetu, ki naj bi bil enakopraven, bi si morali partnerji skrb za otroke in delo, ki je potrebno za preživetje in reprodukcijo, razdeliti. Dandanes žal še vedno ni tako.

To velja tudi za gospoda Mateja Tonina in njegovo soprogo Marjeto, ki pravi, da mož občasno sodeluje in pomaga. Problematična je že sama formulacija, ki nakazuje, da je moški tisti, ki samo »pomaga« pri gospodinj-skem delu in da je ženska njegov glavni akter. Morda pa bi morali nehati govoriti o tem, koliko kateri moški pomaga pri reprodukativnem delu, in se začeti pogovarjati o tem, da bi vsak sprejel svoj delež odgovornosti za reprodukcijo in je ne le prelagal z ramen svoje matere na ramena svoje žene.

Pripravila: Tonja Jerele

GOVORICA ŽENSK

Komentar

Na sliki so prikazana vrata moškega in ženskega stranišča v eni od ljubljanskih kavarn. Na vratih moškega stranišča je zapisan medmet »bla«, na ženskem pa je ta večkrat in v različnih velikostih ponovljen, s čimer je implicirano, da ženske veliko govorijo. To je nedvomno vsem zelo dobro poznano prepričanje. Figuri »klepetulje« lahko nasproti postavimo tihega, zbranega moškega, v angleško govorečih okoljih poznanega kot *the strong silent type*, kjer tišina igra vlogo paralingvističnega sredstva moči in nadzora.

Pri raziskovanju tega prepričanja najprej preseneti odsotnost »formalnih« virov o domnevni klepetavosti žensk. Ta je pravzaprav le mit, urbana legenda, ki naj bi temeljila na vsakodnevnih izkušnjah, s katerimi se lahko poistovetimo, in na predstavah o realnosti, ki pa se lahko razlikujejo od dejstev. Če naj bi urbana legenda temeljila na izkušnjah, od kod torej predpostavka o klepetavosti žensk? Odgovor gre morda iskati v lingvistični teoriji o konverzijskih stilih moških in žensk D. Tannen, po kateri naj bi bil govor moških govor nadvlade, govor žensk pa govor sodelovanja. Moški naj bi več govorili v javnosti (komentarji in vprašanja na predavanjih, sestankih ipd.), ženske pa v manjših, bolj intimnih skupinah; ko govorijo, naj bi moški dlje časa govorili naenkrat, ženske pa dopuščale več izmenjav med govorcami, kar naj bi poslušalcem posledično dajalo vtis, da govorijo več, četudi morda ni tako.

Za več o tem glej Irigaray, Luce (1997): Vprašanje drugega. *Delta* 1-2: 115-124.

Pripravila: Maiken Kores

HORMONSKI MOTILCI

»Usodna nevarnost hormonskih motilcev.«

Novinarji se po pravilu osredotočijo zgolj na senzacijo »hormonskih motilcev« (kemikalije v okolju, ki naj bi vplivale na človekovo hormonsko ravnanje – pravilno bi bilo reči endokrino delovanje) in njihov vpliv na organizme, ne vprašujejo pa se, kakšno je stališče do razmerij med spoloma pri zagovornikih te teorije »poženščenih moških«. Pa ne samo med spoloma, tudi širše.

Primer takšnega reflektiranega delovanja je okrogla miza »Usodna nevarnost hormonskih motilcev«, na kateri je bil gost tudi Gorazd Pretnar; o sintetičnih kemičnih hormonskih motilcih in spremembah, ki jih povzročajo, je izjavil: »Danes te sociološke spremembe že imamo. Kar pojditve zvečer ven v kakšen lokal, kjer se družijo mladi, in videli boste, da so fantje nezainteresirani za celo goro lepih punc. Ni treba iti daleč nazaj, z Miho sva to prakticala leta 1972 skupaj na biološkem taboru v Portorožu!«

Ena od gostij na okrogli mizi mu vskoči v besedo in hudomušno vpraša: »Kaj sta prakticirala?«

Pretnar: »Sva hodila ven plesat. In seveda z vsako, ki je hotela iti plesat, sva šla plesat. Smo plesali. Mislim, dekleta so nas zanimala, in to vse fante!« (Sledi smeh gostov v studiu.)

Novinarka prekine smeh: »Mislim, mi se tukaj smejimo, ampak to je čisto resno vprašanje, s katerim bi se lahko tudi sociologi ukvarjali.« (Novinarka se ne distancira kot gostja s hudomušnim vprašanjem, ampak Pretnarju očitno podeli relevantnost pri tem sociološkem vprašanju.)

Pretnar: »Ja, to je resno vprašanje in smo tudi knjigo o tem pisali skupaj z Boštjanom M. Zupančičem ..., kjer smo problem [hormonskih motilcev] osvetlili z različnih zornih kotov.«

Vir: Studio ob 17h na Radiu Slovenija, 7. 5. 2018. Dostopno na: <https://4d.rtvsl.si/arhiv/studio-ob-17h/174537340> (22. oktober 2020).

Komentar

V izdajah *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* se pod geslom feminizem pojavlja preneseni pomen besede, ki naj bi izražal pomehkuženje, kazanje ženskih značilnosti pri moškem itn. V zadnjem času se ta beseda pri nas pogosto pojavlja pri t. i. »teoriji hormonskih motilcev«. Gre za psevdoznanstveno teorijo, ki ima v nekaterih segmentih značilnosti teorije zarote, pri nas pa so njeni javni zagovorniki Gorazd Pretnar, Anton Komat in Boštjan M. Zupančič. Čeprav teorija, po kateri naj bi bila onesnaženost okolja kriva za »domneven fenomen«, ki naj bi bil že vseprisoten in naj bi se kazal v »pomehkuženosti moških« zaradi hormonskih motilcev, primarno zadeva moške, pa implicitno zagovarja reprodukcijo patriarhata, seksualnih stereotipov in degradacijo žensk, kar eden od treh naštetih, Zupančič, s svojimi izjavami tudi sicer pogosto počne (znane so njegove izjave o »feminiziranem sodstvu« v Sloveniji; podobne izjave bi lahko naštevali tako rekoč v nedogled). Teorija predpostavlja, da naj bi obstajalo nekakšno »naravno biološko stanje aktivnih moških in pasivnih žensk ter hierarhij«, ki ga sedaj ti hormonski motilci načenjajo, pri čemer je tudi skrajna posledica, tj. popuščanje moških pri nadvladi nad ženskami, simptom pomehkuženosti, ki je posledica hormonskih motilcev (moški ženske, prosto po Zupančiču, ne dojema več kot spolni objekt, ampak kot subjekt).

Ženska je torej diskvalificirana kot manjvredno bitje, moškega kot nosilca družbe pa intervencija motilcev v njegovo hormonsko sestavo spreobrača v žensko oziroma povzroča razvoj ženskih lastnosti, kar naj

bi vodilo do propada družbe. Ta diskurz, če odmislimo njegove bizarne psevdoznanstvene hipoteze, je podoben mizoginemu diskurzu v antični Grčiji, ki je potekal na ravni duš. V Platonovem dialogu *Timaj* tako tistega moškega, ki ne bo sposoben brzdati svojih strasti in bo živel v krivičnosti, za kazen ob drugem rojstvu čaka preobrazba v žensko naravo. Obravnavana teorija zajema še druge predpostavke in izpeljave, ki za nas niso tako bistvene. Ena od njih je pojem naturalizma oziroma »naturalistični mit«, kot ga pri opisu »heroičnega realizma« imenuje Herbert Marcuse. »Večni red narave« torej ogrožajo hormonski motilci. S tem postane teorija zanimiva tudi za zagovornike »naravnih hierarhij« in teorij zarote, kot je na primer Žiga Turk.

Pripravil: Urh Ambrož

IMENA DEČKOV IN DEKLIC

»Marko ali Džihad? Špela ali Nutella?«

»Države, ki imajo najstrožja pravila glede izbire osebnega imena, so Nemčija, Danska, Francija, Španija, Argentina, Japonska, Kitajska in Islandija. Na Islandiji obstaja uradni seznam dovoljenih imen za ženske in moške – na ženskem seznamu je 1.853 imen, na moškem pa 1.712. Vsi starši morajo za svojega novorojenčka izbrati ime z omejenega seznama, če želijo biti ustvarjalnejši in izvirnejši, pa morajo nasloviti prošnjo na poseben odbor, ki nato po strogih merilih odloča o njihovih argumentih.«

Vir: Anja P. Jerič, »Marko ali Džihad? Špela ali Nutella? Kakšno ime Slovenci lahko izberemo otroku?« *MMC RTVSLO*, 10. november 2017. Dostopno na: <https://www.rtvsl.si/slovenija/marko-ali-dzihad-spela-ali-nutella-kaksno-ime-slovinci-lahko-izberemo-otroku/437042> (22. oktober 2020).

Komentar

V članku so predstavljeni nekateri primeri iz tujih držav, v katerih veljajo zelo stroga pravila za izbiro otrokovega imena, ponekod zahtevajo, da je iz imena razviden otrokov spol. Še posebej zanimiv je primer islandske deklice Blaer, ki je lahko svoje ime začela uradno uporabljati šele pri petnajstih letih. Ob rojstvu ji ga niso vpisali v osebni dokument, saj so menili, da je Blaer moško ime, ki ni primerno za deklice. Do sodnikove odločbe je imela kar petnajst let pod rubriko ime zapisano samo »Deklica«.

Iz besedila je razvidno, da ime ni nepomembno, še posebej če upoštevamo vidik povezave s posameznikovim ali posamezničnim spolom. Ime na-

vadno sporoča tudi spol tistega, s katerim smo v stiku, za tem pa stoji cela vrsta nenapisanih ali eksplicitnih pravil, kako naj bi se do te osebe vedli, na primer kako naj bi se ženske vedle v odnosu do moškega in nasprotno.

Videti je, da je ime povezano tudi s kredibilnostjo govorca, težo, ki jo pripisujemo njegovim besedam, ter s tem, koliko prostora v javnem govoru mu je namenjeno. Avtorice so bile v zgodovini povečini v ozadju; le redke so bile »kanonizirane«, nekatere so pisale pod moškimi psevdonimi. To pa ni povsem stvar preteklosti, znan je primer avtorice knjig o Harryju Potterju, naveden v Wikipediji: »Kratko J. K. Rowling ji je predlagal založnik, ker se je bal, da dečki ne bodo hoteli brati fantazijskega romana, ki ga je napisala ženska.«

Pripravila: Sanja Podržaj

LEPOTNA OPERACIJA

»Nora absolventska nagradna igra.«

Potovalna agencija Collegium je na svojem profilu Facebook objavila »Noro absolventska nagradna igra« z naslednjo vsebino: »Dr. Amadej Lah, plastic surgeon iz Estetike Fabjan, podarja lepotno operacijo prsi za eno osebo in pregrešno razvratni Absolventski IZLET Zakyntos 2018 by Collegium za dve. Imaš kolegico, ki bi rada šla iz limon na lubenici, ali pa kolega, ki bi si želel obratno?«

Vir: profil potovalne agencije Collegium na Facebooku. (Na mesto, kjer so v izvorniku slike, smo uvrstili ustrezne besede.)

Komentar

Nagradna igra ženske in moške spodbuja, da razmislijo o tem, v kolikšni meri določen vidik njihovih in prijateljičinih ali prijateljevih vizualnih lastnosti ustreza umetno formuliranim in spolno stereotipiziranim »idealom«, ter sočasno sporoča, da gre v primeru odstopanja od njih za nekaj, kar lahko posameznica ali posameznik z malo sreče »popravi«.

Na podlagi oglasa je prav tako mogoče razbrati, da naj bi se ujemanje s temi vzori tesno povezovalo z višjo stopnjo samozavesti in najverjetneje tudi s kvalitetnejšim življenjem. Dejstvo, da nagradna igra temelji na medsebojnem prijavljanju na operacijo, pa v povsem novo, več kot problematično luč postavlja tudi same prijateljske odnose.

Pripravila: Nina Smrekar

SEKSUALNOST ŽENSK

»Današnji kapitalizem potrebuje svoje jude. In ti so zdaj Moški.«

»Ženske vedo, da je seks njihovo orožje. In ga uporabijo. Ko se jim spleča. Gre za delovanje kalkulativenega uma. Po logiki: če bom naredila to, kar hoče, bom dobila, kar hočem.«

Vir: Vesna V. Godina, »Kulturna kastracija moških«. *Ona*, 10. 10. 2018. Dostopno na: <https://www.onaplus.si/vesna-v-godina-danasnji-kapitalizem-potrebuje-svoje-jude-in-ti-so-zdaj-moski> (23. oktober 2020).

Komentar

Avtorica izjavo posplošuje na vse ženske. Ni jasno, kako lahko ženske nasploh trgujejo s svojim seksom kot objektom (trgovanja, menjave), ki je ločen od njih. Kaj je tu mišljeno pod »seks«? Sklepamo lahko, da gre za spolnost, in če to drži, kako lahko spolnost ločimo od človekove subjektivnosti in z njo trgujemo? Če je ne moremo, to pomeni, da avtorica trdi, da ženska (ženske nasploh) trguje sama s sabo, da dobi, »kar hoče«.

Ker je iz izjave razvidno, da je seks specifično orožje ženske, ne pa tudi moškega, avtorica namiguje, da je »seks« tisto »nekaj«, kar žensko bistveno definira. Iz tega izhaja, da je ženska neločljiva od svojega »seksa« in da s trgovanjem, menjavo (prostovoljno) objektificira samo sebe. Redukcija na seksualnost je primarno in klasično sredstvo nadzora in zatiranja žensk, kar je bilo večkrat problematizirano. Iz izjave tudi izhaja, da so ženskost, seks in seksualnost nekaj homogenega in samoumevnega. Tako samoumevnost so spodbijali ter resno znanstveno in teoretsko problematizirali številni avtorji in avtorice. Avtorica članka ne eksplicira svoje pozicije izjavljanja, se pa iz izjave izvzame (»ženske vedo«), zato lahko sklepamo, da govori bodisi z vsevedne objektivne pozicije, ki je bila v različnih znanostih, teorijah in praksah že velikokrat problematizirana (v feminizmu s pojmi partikularne pozicije oziroma umeščene vednosti), bodisi jo jezik kot simbolni sistem pretenta, saj se s svojim govornim dejanjem hote ali nehote znajde v vlogi zagovarjanja moških (ki ponujajo ali sprejemajo sporni »posel« seks-za-delo, glej navedeni vir), to je, v vlogi pajdaštva, ki jo v članku kritizira pri drugih ženskah.

Ženska z izmenjavo »seksa« za tisto, »kar hoče« (za delo), poslovno trguje s sabo kot objektom menjave. Zastavlja se vprašanje, kako lahko trguješ z nečim in izmenjavaš nekaj, na kar si reducirana. Ali naj bi bili moški zapostavljeni kot »drugi spol« zato, ker jih ženske (nasploh in od nekdanj) obvladujejo s seksom? Ali zato, ker so po novem »kriminalizirani«,

spet zato, ker jih ženske obvladujejo s »seksom« (iz česar izhaja, da moški samoumevno podležejo temu ženskemu »orožju«)? Avtorica ne izpostavi tega (ali morda prikrije), da je domnevno prostovoljna menjava same sebe, da dobi, »kar hoče« (da dobi delo), zgolj ponovitev (v pogojih kapitalizma, glej navedeni vir) in škodljivo perpetuiranje mehanizma zapovedane »menjave žensk« v človeški kulturi, ki jo nadzorujejo moški.

Pripravila: Polona Mesec

VARNA VOŽNJA

Program Samo za ženske

»Stres je v sodobnem času sopotnik vsake ženske. Spremlja nas na delovnem mestu, doma, otrokovih obveznostih in marsikje drugje. Stres pa ne sme postati naš spremljevalec, ko sedemo za volan. Kako vzeti čas za volanom sebi v prid, vas bomo naučili na posebnem programu, ki smo ga zasnovali za vse ženske voznice.«

»Na 4-urnem programu vas bo dolgoletna inštruktorica joge Darja Furek popeljala v svet sproščanja in umirjanja misli. Predstavila vam bo praktične vaje, s katerimi boste lahko tudi med vožnjo stopile v stik same s sabo in pregnale negativne občutke: strah, jezo, skrb, se naučile pravilne drže in razbremenitve hrbtenice za boljši pretok energije. Utrujajoča vožnja bo s pravimi tehnikami postala osvobajajoča.«

»V drugem delu programa se boste v družbi inštruktorja varne vožnje odpeljale na poligon, kjer boste v praksi spoznale, zakaj je za vožnjo pomembna pravilna obutev, čemu služi napredna tehnologija v vozilu in kako varno peljati skozi poledenel ovinek.«

Vir: AMZS, *Program za ženske v AMZS Centru varne vožnje*. Dostopno na: <https://www.amzs.si/cvv/programi/posebni-programi/samo-za-zenske> (23. oktober 2020).

Komentar

Avto-moto zveza Slovenije med svojimi posebnimi programi trenutno ponuja tudi program »Samo za ženske«. Po promocijskem besedilu sodeč, so »ženske voznice« posebna kategorija zaradi stresa, ki ga doživljajo, ko teka-jo od doma v službo in medtem skrbijo še za otrokove obveznosti. Rešitev, implicira AMZS, ni v bolj enakomerni porazdelitvi dela in skrbi za morebitne otroke, temveč se skriva nekje med tečajem joge (ki ženskam omogoči, da se znebijo svoje povsem neupravičene jeze) in vajami na poligonu, kjer tečajnicam inštruktor med drugim razloži, »čemu služi napredna tehnologija

v vozilu« in »zakaj je za vožnjo pomembna pravilna obutev«. Zlasti slednje je za voznice, če sklepamo po promocijskem videu AMZS, ki spremlja besedilo na spletni strani, očitno pereč problem. Na posnetku ženska (vidimo sicer le njene noge) v petah pleše pred vozilom, ko se pripravi na vožnjo, pa ugotovimo, da se je očitno udeležila izobraževanja na AMZS, saj visoke pete razumno zamenja za športne čevlje.

Program »Samo za ženske« spretno združi več (samoumevnih) domnev o ženskah; so slabe voznice, ne razumejo tehnologije, za enako zahtevna opravila potrebujejo več usposabljanja kot moški, videz je zanje prioriteta (v tem primeru v primerjavi z varnostjo v prometu). Samoumevna naj bi bila tudi porazdelitev dela, zaradi katere so ženske pod stresom, vsaj dokler vožnja zanje ne postane »osvobajajoča« – morda pa tudi moški opravijo svoj del, vendar so ženske pač po naravi bolj občutljive.

Pripravila: Petra Polanič

VZGOJA

Zvezdica Zaspanka

»Tu smo torej na nebu. Nekatero izmed zvezd že stoje s svojimi rogatimi lučkami na stražarskih mestih, manejo si zaspane oči, češejo srebrne lase in *kajpada klepečejo med seboj, kot je že to pri ženskah navada*. Druge šele prihajajo od nekod iz vsemirja, iz svojih počivališč. In ko so končno vse tu, zapoje pesem srebrnih zvezd, da zažari vse širno nebo« (Milčinski, 1995: 8–9, poudarek M. J. U.).

»Potem je zlezla zvezdica Zaspanka kometu Repatcu na hrbet, da jo bo ponesel dol na Zemljo. In ko je prišlo žalostno slovo, so zajokale zvezde in zajokal je boter Mesec. Jokala in ihtela so vsa nebesna telesa. Tako silno so jim tekle solze, da so se na Zemlji ljudje začudili, odkod toliko dežja sredi jasne noči.

Potem pa jo je komet Repatec s svojim drobnim bremenom ubral skozi vsemirje. Letel je, letel in od srebrnih zvezd je odmeval njegov tratata, tratata! Zvezdica Zaspanka pa je še kar smrkala in smrkala na njegovem hrbtu. 'Joj, komet Repatec,' je potožila, 'robec sem pozabila.'

'Nič zato, jo tolaži Repatec, *če gredo ženske na potovanje, vedno kaj pozabijo.*'« (Milčinski, 1995: 18, poudarek M. J. U.).

Vir: Milčinski, Fran (1995): *Zvezdica Zaspanka*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Komentar

V pravljici *Zvezdica Zaspanka*, ki je postavljena v domišljjski svet z izmišljenimi liki, ki imajo nadnaravne sposobnosti, je na označenih mestih

mogoče zaznati zelo »samoumeven« pogled na ženske. Četudi nič ne more upravičiti tako eksplicitno izraženih stereotipov, je treba pojasniti, da je bila pravljica napisana leta 1952 in prvič izdana leta 1959, torej v času, ko takšnih nazorov niso množično prevpraševali. Namen pravljič je med drugim prikazati duh določenega časa in v takratnem duhu časa so bili stereotipi o ženskah (in najverjetneje tudi o moških) nekaj samoumevnega.

Z otroki se je treba o pravljičah in vsebini knjig pogovarjati. *Zvezdica Zaspanka* prinaša zelo pomembna sporočila, ki jih ne smemo zanemariti, a se je treba pogovarjati tudi o zgoraj omenjenih samoumevnostih in jih rahljati, razbijati. Utopično bi bilo misliti, da večina otrok pred branjem omenjene pravljice nima samoumevnega in stereotipnega pogleda na svet – stereotipiziranje je namreč nekaj, kar se začne razvijati hkrati s procesom socializacije oziroma prek njega in tudi prek vzgoje otrok. Prav zato je lahko tovrstna pravljica iztočnica za pogovor o stereotipih, samoumevnostih, prejetih idejah itn., in to ne samo na področju spolov.

Pripravil: Mark J. Užmah

ŽENSKA JE ŽENSKA

Geslo »Ženska« v Slovarju slovenskega knjižnega jezika:

»oseba ženskega spola, navadno dorasla: prišla je neka ženska; majhna, mlada, modrooka, temnolasa, vitka ženska; mirna, prijazna, prijetna ženska; noseča, poročena ženska; [...] oseba ženskega spola kot nosilka značilnih duševnih lastnosti: ga bo že preprosila, saj je ženska; v njej je premalo ženske, da bi to razumela / ženska je ženska / [...] ekspr. fatalna ženska ki zaradi svoje lepote in nenavadnosti odločujoče, navadno negativno vpliva na moškega; knjiž. javna ženska prostitutka; ženska je kakor aprilsko vreme njeno razpoloženje je zelo spremenljivo; ekspr. kjer vrag ne zmore, ženska pripomore ženska zlasti s svojo zvitostjo dosti doseže.«

Komentar

V *Slovarju* je moški (še vedno, vedno znova?) opredeljen kot »človek«, ženska pa le kot »oseba«. Ta »oseba« je lahko, v nadaljevanju, majhna, mlada, modrooka, temnolasa, vitka; mirna, prijazna; prijetna; noseča in – takoj nato – poročena; in ne nazadnje, nosilka značilnih duševnih lastnosti: ga bo že preprosila, saj je ženska; ženska je kot aprilsko vreme; kjer vrag ne zmore, ženska pripomore. Ko postane ta oseba pridevnik za opisovanje vsega, kar se pripisuje ženski, se drsenje pomenske verige nadaljuje – nadgradijo

jo ženska intuicija, občutljivost, opravljenost, potrpežljivost, radovednost, zvičajnost, ženska taktika itd.

Toda strast brskanja po slovarskih opredelitvah nas ne sme zavesti: tu smo seveda daleč od označevalnega drsenja (ženske) želje, ki ga je mogoče zapopasti zgolj v metonimičnem veriženju pomenov in ki vedno napotuje k »tistemu poleg«, k tistemu drugemu, odsotnemu, medtem ko ostaja objekt njene zadovoljitve odrinjen v neskončnost. Užitek, feministični užitek, pa bi torej bil ravno diametralno nasprotje ženski želji, ki jo je v raziskovanju zgodovine »rodu« še kako lahko uresničiti. Želja drsi in nam polzi pod prsti v neujemljivem gibanju, negotovo tipajočem iskanju, užitek pa se stopnjuje in stopnjuje ... Vrhunec nastopi, ko pridemo do slovarskega gesla feminizma. [...] Samoumevnosti o ženski, o njenem »spolu in značaju«, hodijo z roko v roki s stereotipi o feminizmu: vnetem, meščanskem ali – kastrirajočem [glej analizo gesla feminizem, op. ur.]. Učinek je splahnel, značaj postane usoda.

Povzeto iz revije *Delta*, 1998, št. 1–2, str. 5–6 (Uvodnik) ter 75–76 (Spol v SSKJ).